

τον ἰσχυεὺν ἂν ὄχι παρὰ τῷ ἀνδρὶ, τοῦλάχιστον παρ' ἄλλοις, ὥστε εὔρε τὸν τρόπον νὰ προμηθεύτῃ εἰς ἓνα τῶν στενῶν φίλων τῆς, ἐξόριστον ὄντα ἐν Σάμῳ, χρηματικὸν βοήθημα ἀξιόλογον, δι' οὗ οὗτος ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εἰς Ἀθήνας ἐπάνοδόν του.

Εἶπομεν ἤδη, ὅτι αἱ γυναῖκες τοσοῦτον ἰσχυον ἐν Σπάρτῃ, ὥστε ἐλέγετο ὅτι ἡ πόλις ἐκείνη γυναικοκρατεῖται. Τῶνόντι, ὁ βασιλεὺς Ἄγις, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον προέθετο, δηλαδὴ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς Λυκουργείου πολιτείας, ἐπροσπάθησε πρὸ πάντων νὰ παραλάβῃ συμπράκτορα εἰς τοῦτο, τὴν μητέρα αὐτοῦ, μέγα ἰσχύουσαν ὡς πρὸς τὴν διαχείρησιν τῶν κοινῶν πραγμάτων, διὰ τὸ πλῆθος τῶν φίλων, τῶν ὀπαδῶν καὶ τῶν ὀφειλετῶν. Ἡ δὲ γυνὴ ἐκείνη πάλιν, συντελεστικώτατον εἰς εὐόδωσιν τοῦ ἐπιχειρήματος ἐθεώρητε, τὸ νὰ ἐγκριθῇ ὑπὸ ἄλλων γνωρίμων αὐτῆς γυναικῶν, γινώσκουσα, λέγει ὁ Πλούταρχος, ὅτι αἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπακούουσιν εἰς τὰς γυναικὰς τῶν καὶ ἐπιτρέπουσιν αὐταῖς περὶ τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους μερίδα ἐξουσίας μεγαλητέραν τῆς ἐξουσίας ἣν αὐταὶ ἔνεμον εἰς ἐκείνους ὡς πρὸς τὰ οἰκιακὰ πράγματα. Ἐκτός τούτου, τὰ πλείοτερα τῶν κτημάτων κατεῖχοντο τότε ἐν Σπάρτῃ ὑπὸ τῶν γυναικῶν· ὅτι δὲ ὁ Ἄγις δὲν ἠπατήθη θεωρήσας μεγάλην τὴν ἰσχὺν αὐτῶν ὡς πρὸς τὰ δημόσια πράγματα, ἀπεδείχθη τρανῶς ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων συμβάντων, τὰ ὁποῖα ἀπέβησαν ὅλως πολέμια τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ, διότι αἱ γυναῖκες, θεωροῦσαι, ὅτι ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ ἦν ἐμελέτα προέκειτο ν' ἀπογυμνώσῃ αὐτὰς τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς δυνάμεως, ἐνίσχυσαν τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Ἄγιδος καὶ ἐπήγαγον τὴν πτώσιν του. Ἴδου δὲ διατί καὶ ἡ ἀντίθετος αὐτοῦ μερίς τοσοῦτον ἐπέμενε ὥστε νὰ θανατωθῶσι μετὰ τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου βασιλέως ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ μάμη. Ἐπίσης καὶ ὁ Κλεομένης πολλὴν ἔλαβε συνδρομὴν περὶ τὴν διάπραξιν τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ πλοῦτου τῆς μητρὸς του Κρατησικλείας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ γάμου τὸν ὁποῖον αὐτὴ συνῆψε μετὰ τινος τῶν ἰσχυροτάτων τότε ἀνδρῶν τῆς Σπάρτης, ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ συνδέσῃ αὐτὸν μετὰ τοῦ υἱοῦ.

Ἀλλὰ δὲν ἀνεμιγνύοντο εἰς τὰ πολιτικά, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πατρίδος, μόναι αἱ κυρίαί τῆς Σπάρτης. Δημαρέτη ἡ σύζυγος Γέλωνος τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν εἰρήνην τὴν συνομολογηθεῖσαν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, οἵτινες ἀπέδειξαν τὴν ἐνεκα τούτου εὐγνωμοσύνην αὐτῶν, προσενεγκόντες αὐτῇ χρυσοῦν στέφανον. Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Κίμωνος Ἑλπινίκη, περὶ ἧς ἐλάβομεν ἤδη ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσωμεν, μετολαβήσασα μετὰ αὐτοῦ καὶ Περικλέους, κατώρθωσε τὴν εἰς τὴν πατρίδα κάθοδον τοῦ πρώτου. Ἡ δ' ἡλικία εἰς ἣν εἶχε φθάσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἡ ὁμολογουμένη τοῦ Περικλέους ἀρετὴ καθιστῶσιν ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ Ἑλπινίκη ἐπέτυχε τὴν συνδιαλλαγὴν ταύτην διὰ μόνης τῆς ἐπιτηδειότητος καὶ τῆς συνέσεως αὐτῆς. Φίλην τὴν Ἀντιπάτρου, δοῦσαν ἐκ νεότητος ἀποδείξαις τραγὰς τῆς περὶ τὴν διαχείρησιν τῶν κοινῶν πραγμάτων σοφίας αὐτῆς, συνεβουλεύετο πολλάκις ὁ πα-

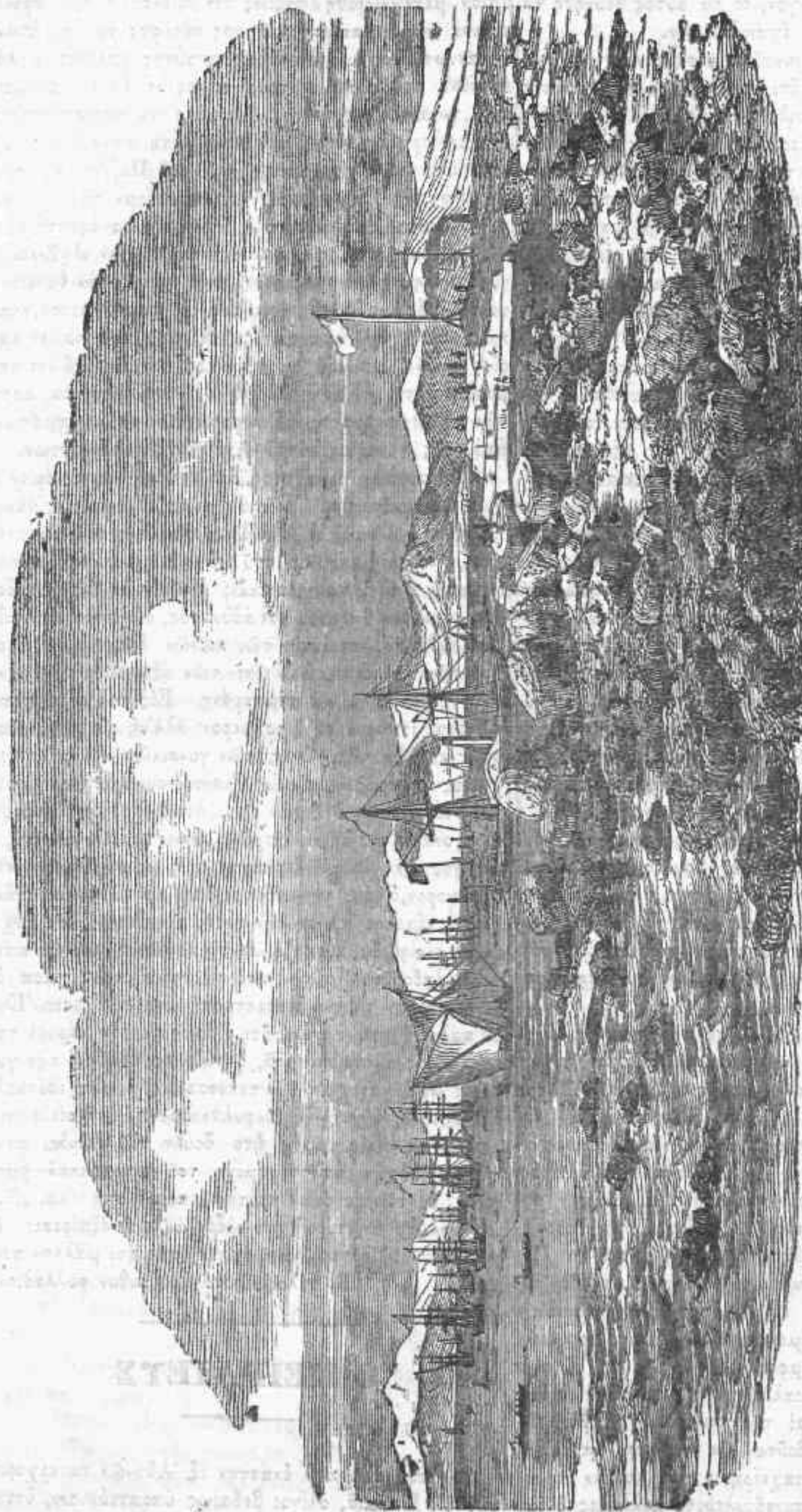
τήρ, καὶ τοὶ αὐτὸς ὦν εἰς τῶν σοφωτέρων καὶ ἐπιτηδειωτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐπειτα δὲ λαβοῦσα αὐτὴ σύζυγον Δημήτριον τὸν Ἀντιγόπου, οὐ μόνον μετεχειρίσθη ἐπαξίως τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, προίκισασα τὰς θυγατέρας καὶ τὰς ἀδελφὰς τῶν πενήτων στρατιωτῶν ὅσοι ἦσαν ἀξιοὶ τοιαύτης ἀμοιβῆς, ἀλλὰ ἐπράϋνε καὶ συνεῖχε τοὺς ταραξίας ὅσοι ἐνόμιζον ὅτι, γυναικὸς ἀρχούσης, ἠδύναντο νὰ παρεκτραπῶσι τῆς πειθαρχίας. Καὶ ἡ μὲν Φίλη αὕτη, ὅταν ὁ σύζυγός ἐστερήθη τοῦ ἰδίου κράτους ὑπὸ τοῦ Πύρρου καὶ τοῦ Λυσιμάχου, λητμονήσασα τὴν προτέραν τῆς ψυχῆς γενναιότητα, κατέλυσε τὸν βίον λαβοῦσα δηλητήριον. Ἡ δὲ Κρατησιπόλις ἐξεναντίας, τὴν ὁποῖαν οἱ Σικυῶνιοι ἠθέλησαν νὰ περιφρονήτωσι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυσπέρχοντος, τοὺς ἠνάγκασε νὰ τῇ ὑπακούωσι, πείσασα, διὰ δῶρων καὶ εὐεργεσιῶν, πολλοὺς στρατιώτας νὰ ἀπασθῶσι τὴν μερίδα αὐτῆς. Καὶ ὁ Πύρρος δὲ ἀνέκτησε τὸ κατὰ τὴν Ἡπειρον κράτος διὰ στρατιωτῶν καὶ χρημάτων, ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἀντιγόνης συλλεγέντων.

Ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι ἂν καὶ κατὰ νόμον ἡ γυνὴ ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὡς ἀδίαλείπτως ἀνήλικος, αἱ δὲ ἀνδρες πολλάκις τῶνόντι ἐσπερίζοντο τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ τὴν μεταχειρίζωνται ὡς κτήμα τῶν, πραγματικῶς ὅμως, καὶ ἐν γένει, δὲν ἦτο τοσοῦτον ὑπήκοος καὶ ἀδύνατος, οὐ μόνον κατ' οἶκον, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν τῶν κοινῶν διαχείρησιν, ὅσον ἀπὸ τῶν νόμων ἐκείνων καὶ τῶν ἀξιώσεων τῶν ἀνδρῶν ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνη. Εἰς πολλὰ μάλιστα φαίνεται ἰσχυροτέρα ἢ σήμερον· ἀλλ' ἡ οὐσιώδης διαφορὰ μετὰ τῆς τύχης τῶν γυναικῶν εἰς τοὺς ἀρχαίους καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι σήμερον ὁ κανὼν εἶναι, ὅτι ὁ ἐραστὴς λατρεῖ τὴν γυναῖκα ὡς ὃν ἀνώτερον, οὕτως εἰπεῖν, ἑαυτοῦ, ὁ σύζυγος τὴν θεωρεῖ ὡς σύντροπον, ὡς σύμβουλον, ὡς παρήγορον, ὁ υἱὸς τὴν σέβεται ὅσον καὶ τὸν πατέρα· ὅτι ἡ γυνὴ νέμεται πλήρη τὴν αὐτῆς ἐλευθερίαν, ὅτι ἀρχεῖ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὅτι δεσπόζει ἐν τῇ κοινωνίᾳ, καὶ ὅτι πάντες εὐλαβοῦνται αὐτὴν καὶ περιποιοῦνται· πᾶσα δὲ τῶν κανόνων τούτων παρεκτροπὴ εἶναι ἐξαίρεσις. Ἐνῶ τὸ πάλαι ὁ κανὼν ἦτον, ὅτι ὁ ἔρωσ μικρὸν διέφερε τοῦ κτηνώδους αὐτοματισμοῦ, ὁ σύζυγος ἐθαίρει τὴν γυναῖκα ὡς ὄργανον ἀπλοῦν τεκνοποιίας, ὁ υἱὸς ἐδέσποζε τῆς μητρὸς, ἡ γυνὴ ἦτο πεφυλακισμένη ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ ἦτο δούλη τοῦ ἀνδρός, παντάπασι δὲ ἦν ἀπεστερημένη τοῦ κοινωνικοῦ βίου· πᾶσα δὲ τῶν κανόνων τούτων παρεκτροπὴ (καὶ εἰδομεν πολλὰς ἀνωτέρω) ἦτο οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐξαίρεσις. Ἡ συνέχεια τοῦ λόγου θέλει πείσει ἡμᾶς ἔτι μᾶλλον περὶ τούτου. (Τὸ τέλος εἰς τὸ ἀκόλουθον φυλλάδιον).

Ο ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

Μεταξὺ τῶν καθ' ἑκάστην ἐξ Ἀθηνῶν κατερχομένων εἰς Πειραιᾶ, ὀλίγοι βεβαίως ὑποπτεύουσιν, ὅτι αἱ

εὐθαλείς καὶ ἀμπελόφυτοι πεδιάδες ἃς διατρέχουσιν, | βροχόν, διὰ τοῦτο Ἀλλεπιδον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κα-
 ἦσαν ἄλλοτε θάλασσα, ἧτις κατὰ μικρὸν προσχω- | λούμενον. Καὶ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν δὲ χρόνων τινὰ μέρη
 σθεῖτα, μετεβλήθη τέλος εἰς πεδῖον ταπεινὸν καὶ διὰ | αὐτοῦ ἐξηκολούθησεν ἐλώδη ἀκόμη, εἰς ἃ μετὰ τὸν Πε-

Ὁ Πειραιεύς

λοπονησιακὸν πόλε-
 μον, διωχθέντες ὑπὸ
 Περικλείου ἀπέβη-
 νον πολλοὶ τῶν με-
 τὰ Θραυσοῦλου
 στρατιωμένων. Ἐν-
 νοεῖται δὲ ὅτι οἱ
 μετὰ ταῦτα χρόνοι
 δὲν ἐβεβλήθησαν τῆς
 πεδιάδος ταύτης
 τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ
 ἐν 1844, ὅτε παρ-
 ἔλαβον αὐτὴν οἱ
 Ἕλληνες, ἦτον θά-
 λασσα βορβόρου
 βροχῆ. Ἐξ ἐναν-
 τίας δὲ σήμερον ἀ-
 πέραντοι ἀμπελοὶ
 τὴν καλύπτουσιν,
 καὶ ἀκμαῖαι φυτεῖ-
 αι τέρπουσι τὴν δ-
 ρασιν ἐπ' αὐτῆς.

Ἐκ τούτου δὲ,
 ὅτι ἐχωρίζετο διὰ
 βραχίονος θαλάσ-
 σης ἀπὸ τοῦ Ἀ-
 στικῆς, ὠνομάσθη Ἰ-
 σως καὶ ὁ Πειραι-
 εὺς, οἰοῦναι εἰς τὴν
 Ἀντικέραν κειμε-
 νος, πιθανώτερον
 ὅμως ἐστὶ, ἐκ τοῦ
 ὅτι ἦτον ἢ τοῦ ἀρ-
 χαιοῦ λιμένος, τοῦ
 Φαλήρου, ἀντικε-
 ραν ἄκρα. Διότι
 τῷ ὄντι λιμὴν τῶν
 Ἀθηναίων ἦν κατ'
 ἀρχὰς τὸ Φάλη-
 ρον (κατὰ τοὺς τρεῖς
 Πύργους), καθ' ὃ
 μόνον εἴκοσι στα-
 θια ἢ μίαν ὥραν
 ἀπέχων τῆς πόλε-
 ως. Πρῶτος δὲ ὁ
 Θεμιστοκλῆς ἐξελέ-
 ξατο τὸν Πειραιᾶ
 ἀντ' αὐτοῦ, συνιδῶν
 πόσον εὐθετώτερος
 ἦν καίτοι τεσσαρά-
 κοντα σταθια ἄνω,
 ὡς λιμὴν πόλεως ἦν
 αὐτὸς προσέβλεπε καὶ
 περὶ ἐκείνην ἐπέλεξε τὰς
 ναυτικὰς τύχας.

Ὁ Πειραιεύς κατὰ τοὺς ἀρχαίους διήρειτο εἰς τρεῖς λιμένας, καὶ περὶ αὐτὸν ἦσαν καὶ ἄλλοι ἐλάσσονες, ὧν τὰ ὀνόματα εἰσὶ γνωστὰ, οὐχὶ ὅμως αἱ εἰς αὐτὰς ἀντιστοιχοῦσαι θέσεις. Ἦσαν δὲ οὗτοι, ἐκτὸς τοῦ κυρίως Πειραιῶς καὶ τοῦ Φαλήρου, ἡ Ζέα, ἡ Μουνυχία, ὁ Κάνθαρος, ὁ Φωρῶν λιμὴν, ὁ Κωφός λιμὴν, ἡ Φρεαττός, καὶ ἴσως καὶ αἱ Ἀλαί.

Ἡ Ζέα ἦτον λιμὴν χωριστὸς ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, καὶ ἰκανῶς μέγας, φαίνεται, διότι ἀπὸ τοῦς νεωσοίκους, ἢ θέσεις τῶν ἀττικῶν τριήρων, αἵτινες ἦσαν διηρημένοι εἰς τρεῖς διαφόρους λιμένας, ἡ Ζέα, κατὰ τινὰς ἐπιγραφάς, περιεῖχεν ἐπὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων τοὺς πλείστους, δηλ. 196, ἐν ᾧ ὁ Κάνθαρος εἶχεν 94, καὶ ἡ Μουνυχία 82. Διὰ τοῦτο ἡ Ζέα φαίνεται ὅτι ἦτον τὸ καλούμενον Πασᾶ λιμάνι, ὅπου σήμερον τὰ θαλάσσια λουτρά, καὶ εἰς τὸ ἐπιπόλαιός φήμη ἀπέδωκε τὸ ὄνομα τῆς Μουνυχίας.

Μουνυχία ἦτον οὐ μόνον ὁ λιμὴν, ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπὲρ τὸν λιμένα ὑψηλὸς λόφος, καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ φρούριον, χρησιμεῖον ὡς Ἀκρόπολις τοῦ Πειραιῶς. Ἦτον ἐπομένως ὁ λόφος τῆς Μουνυχίας, ὁ μέγας ἐκεῖνος ὅστις ὑψοῦται ἄριστ' ἐπὶ τῶν κατερχομένων εἰς Ἀθηνῶν, σῶζων εἰσέτι ἐπὶ τῆς βορειοδυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ἴχνη τοῦ συνεχῶς ὑπὸ τῶν συγγραφέων ἀναφερομένου Διονυσιακοῦ θεάτρου, καὶ οἰκῆσεων δήμου, καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λείψανος ἀρχαίου φρουρίου, καὶ καλούμενος διὰ τοῦτο Καστέλι· ἐν ᾧ ὁ ἄλλος λόφος, ὁ νοτιοδυτικῶς αὐτοῦ ἐκτεινόμενος, πρὸς ἀνατολὰς δ' ὑπερτείνων τοῦ λιμένος τοῦ Πειραιῶς, τοῖς Ὑδραίοις εἰς συνοικισμὸν κατανεμηθείς, καὶ Μῦλοι καλούμενος, αὐτὰς, εἰ καὶ περιελαμβάνετο ἐνίοτε ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπωνυμίαν τῆς Μουνυχίας, ἐθεωρεῖτο ὅμως ὡς ἡ κυρίως Πειραιϊκὴ χερσόνησος. Ὁ δὲ λιμὴν τῆς Μουνυχίας ἦτον εἰς τῶν πολεμικῶν λιμένων τῶν Ἀθηνῶν, ἐξ αὐτοῦ ἐξέπλεον πολλάκις μοῖραι τοῦ στόλου, καὶ εἰς τὸ παρ' αὐτὸν ἱερὸν τῆς Μουνυχίας Ἀρτέμιδος κατέφευγον ὡς εἰς ἄσυλον αἱ ἐκλεγθέντες τριηραρχοί, ὅσοι ἤθελον ν' ἀποφύγωσι τὴν δαπανηρὰν τιμὴν τῆς τριηραρχίας. Ἦτον δὲ, ὡς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νεωσοίκων οὓς περιεῖχεν, ὁ ἐλάσσων τῶν πολεμικῶν λιμένων, καὶ διὰ τοῦτο σχεδὸν ἀναμφισβητήτως πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν ὅτι Μουνυχία ἦτον ὁ σήμερον λεγόμενος Φανάρι, καὶ σῶζων πολλὰ καὶ ἐπιφανῆ λείψανα τῶν προχωμάτων δι' ὧν ἀπετελεῖτο εἰς λιμένα κλειστόν. Ἐπὶ δὲ τῆς τραχείας καὶ ὑψηλῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ σῶζει λείψανα μικροῦ ὄχυροῦ φρουρίου, ὃ ἀναφέρει ὁ Ἀππιανὸς ὡς καταφύγιον τοῦ Ἀρχελάου, διωκομένου ὑπὸ τοῦ Σύλλα.

Ὁ Κάνθαρος λέγεται παρὰ τῶν ἀρχαίων λιμὴν ἀποτελῶν μέρος τοῦ Πειραιῶς, περιέχων δὲ νεωσοίκους 94, καὶ κλειστός, δηλαδή, κατὰ πάντα πιθανότητα, περιεχόμενος ἐντὸς τῶν κλειθρῶν τοῦ μεγάλου λιμένος. Τέλος φαίνεται ἀπὸ τινος χωρίου τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους, ὅτι προσηγεῖτο πρὸς νότον τοῦ Ἀφροδισίου, κειμένου περίπου κατὰ τὰ μέρη τοῦ λοιμοκαθαρηρίου. Ἀναμφιδόλως λοιπὸν ἦτον ὁ Κάνθαρος ὁ μικρὸς ἐκεῖνος καὶ χαρτεῖς κόλπος ὁ καμπτόμενος ἀπὸ τοῦ σχοινοπλοκείου μέχρι τοῦ

καθαρηρίου, καὶ ἐν ᾧ, ὑπὸ τὰ κύματα, φαίνονται κρηπιδωμάτων λείψανα καὶ νεωσοίκων θεμέλια. Εἰς αὐτὸν διηγείται ὁ Πλούταρχος (ἐν βίῳ Φωκίωνος) ὅτι εἰσῆλθε ποτὲ κῆτος καὶ κατέπιεν ἱερέα λουόμενον.

Ὁ Κωφὸς λιμὴν ἦτον κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, ὅστις μόνος τὸν ἀναφέρει, παρα τὸ ἀλίπεδον. Δυτικῶς τοῦ Πειραιῶς, κατὰ τὸ μέρος ὅπου ἐπὶ Θρασυβούλου ἐστρατοπέδευον οἱ Λακεδαιμόνιοι. Τινὲς θέλουσιν ὅτι ἦτον τὸ κοινῶς λεγόμενον Λιμανάκι, πετρώδης γωνία, σχηματιζομένη ὀπίσω τῆς γλώσσης τοῦ δυτικοῦ φαναρίου τοῦ Πειραιῶς. Δὲν ἤξεύρω ὅμως ἂν δὲν δύναται καταλληλότερον νὰ δοθῇ τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὴν θαλασσολίμνην ἐκείνην, ἣτις κεῖται ὀπίσω τῆς ἀποβάθρας καὶ τῆς μεγάλης πλατείας τῆς νέας πόλεως.

Τὴν θαλασσολίμνην ταύτην ἐκλαμβάνουσι τινὲς ὡς τὰς Ἀλάς (ἀλικάς), τὰς ἀποίας ὁ Ξενοφῶν πάλιν μόνος ἀναφέρει, αἵτινες ὅμως ἴσως ἄλλο δὲν εἶναι, πλὴν τοῦ διαβρόχου μέρους τοῦ Ἀλίπεδου. Τοῦτο δὲ θέλει μόνον διευκρινισθῆ ἂν εἰς τὴν ἤδη ἐνεργουμένην τῆς θαλασσολίμνης ταύτης καθάρσιν, εὐρεθῆ τι ἴχνη ἀποδεικνύον ἂν ἐχρησίμευσεν ἢ οὐχὶ ὡς λιμὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

Ὁ Φωρῶν λιμὴν, ἦτοι λιμὴν τῶν Κλεπτῶν, ἐκεῖτο ἔξω τοῦ Πειραιῶς, καὶ δὲν ὑπήγετο εἰς αὐτοῦ τὴν τελωνιακὴν δικαιοδοσίαν. Δὲν εἶναι ἀπίθανον αὐτὸς νὰ ἦτον τὸ Λιμανάκι, ὅπερ τῶ ὄντι ἔμενεν, ἐκτὸς τοῦ περιβάλλου τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ τῶν Μακρῶν τειχῶν. Ἡ ἄκρα ἣτις διαιρεῖ αὐτὸν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, καὶ διήκει μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ τῶ εἰσιόντι φανοῦ, ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Ἡετιώνεια, καὶ διετειχίσθη κατὰ μῆκος ὑπὸ τῶν τετρακοσίων, τῶν προκατόχων τῶν Τριάκοντα, θελώντων νὰ κατέχωσι δι' αὐτῆς τὸ στόμιον τοῦ Πειραιῶς, καὶ εἰσάγωσιν ὅταν θέλωσιν τοὺς Πελοποννησίους· τοῦ δὲ διατειχίσματος σώζονται πολλὰ καὶ περίεργα λείψανα, διερχόμενα καὶ διὰ τοῦ στομίου τῆς θαλασσολίμνης. Ἡ δὲ ἀπέναντι ἄκρα, ὅπου περίπου ὁ ἀνατολικὸς φανὸς, ὠνομάζετο Ἀλικμος, ἴσως ἀπὸ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ λιθίνου λέοντος, ἰσταμένου ἐπὶ κρηπίδος ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ὅστις δ' ἀπαχθεῖς ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν, κοσμεῖ σήμερον τοῦ νεωρίου αὐτῶν τὴν πύλην, καὶ ἀφ' οὗ ὁ Πειραιεύς εἶχεν ἐπικληθῆ ὑπὸ τοῦ λαοῦ Ἀράκος, ὑπὸ δὲ τῶν Ἰταλῶν Πόρτο Λέονε. Τὸν Φωρῶν λιμένα ὅμως τινὲς θέτουσιν πολὺ δυτικώτερον, ἀντικρὺ τῆς ἄρας τῆς Σαλαμίνος, διότι ὁ Στράβων τὸν ἀναφέρει ἀμέσως μετὰ τὸ Κορυθαλὸν τὸ ὄρος δηλαδή τὸ κλειθρὸν τῆς Πειραιϊκῆς πεδιάδα πρὸς δυσμὰς.

Ἡ δὲ Φρεαττός ἦν μικρὸν ὀρυμητήριον παρὰ τὸν Πειραιᾶ, ἢ μᾶλλον περὶ τὴν Ζεάν, εἰς ὃ ἤρχοντο οἱ ἐξόριστοι, ὅσοι ἐμελλον νὰ δικασθῶσι διὰ νέον τι ἔγκλημα· καὶ οἱ μὲν δικασταὶ ἀνέκρινον καὶ ἐδίκαζον ἀπὸ τῆς παραλίας, οἱ δὲ κατηγορούμενοι, μὴ δικαιοῦμενοι νὰ πατήσωσι τὴν ἀττικὴν γῆν, ἀπελογοῦντο ἀπὸ τοῦ πλοίου. Ἡ περίεργος αὕτη θέσις φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ ἐκ πικροῦ καὶ δραστηρίου τινὸς ὕδατος, ὃ ἀναβρῶσι ἐνταῦθα, λεγόμενον τζιρ-λονέρι, ὅπου καὶ ἴχνη κρηπίδος διατηροῦνται.

Τέλος ὁ κυρίως Πειραιεύς, περιλαμβάνων, ὡς ἰ-

δομεν καὶ τὸν Κάνθαρον, ἴσως καὶ τὸν Κωφὸν λιμένα, ἦτον τὸ κυρίως ἐμπόριον τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῆς ἀκμῆς αὐτῶν, λιμὴν εὐρύτατος, στρογγύλος, καὶ ἀσφαλῆς ὡς ναυπηγείου δεξαμενῆ.

Τινὲς ἀκόμη τῶν νεωτέρων προσθέτουσι καὶ ἕτερον λιμένα, καλούμενον Ἀφροδίσιον, ἀλλὰ τοῦτο κατὰ παρεξήγησιν, ὡς λιμένα τὸν ναὸν ἐκλαδόντες.

Ἀφ' οὗ δ' ὁ Πειραιεὺς ἀπὸ ἀσήμεου δήμου ἐγένετο ὁ ἐπισημότερος ναυτικὸς σταθμὸς τῆς μεγίστης τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ὁ Περικλῆς, ἂν ὄχι αὐτὸς ὁ Θεμιστοκλῆς, ἠθέλησε νὰ διασκευάσῃ καὶ τὴν πόλιν αὐτοῦ ἀξίως τῆς νέας περιοπῆς τῆς, δι' ἣ καὶ μετεπέμψατο τὸν περίφημον Ἀρχιτέκτονα Ἰπποδάμον τὸν Μιλήσιον, ὅπως τὴν ῥυμοτομήσῃ. Αὐτὸς δὲ, ἐκ πείρας γνωρίζων πόσον ἡ τοιαύτη ἐπιχειρήσις εἶναι δυσχερῆς εἰς ἤδη κατρωχημένας πόλεις, ὅπου τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα ἀντερίζουσι πρὸς τὸ δημόσιον, αὐταπαρνήτως πρῶτος τὸ παράδειγμα δίδων, ἐδωρήσατο εἰς τὸν δῆμον ἣν ἐκέκτητο αὐτόθι οἰκίαν, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Πειραιῶς οἶον σχεδίων εἶχε δώσει καὶ εἰς τὴν Ῥόδον. Προτερίας δὴ λαδῆ αὐτὴν εἰς τὸν λόφον τῆς Μουνυχίας, τὴν διέθεσεν ἐπ' αὐτοῦ ἀμφιθεατροειδῶς, καὶ ἐκίθη τὴν κατεβίβασε μέχρι τῆς παραλίας τῆς Ζέας καὶ τοῦ μεγάλου λιμένος, περὶ ὃν ἠκοδόμησε στοὰς, ἀγούσας πρὸς τὰ ἐμπόρια. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἐκαλεῖτο Μακρὰ, καὶ ἴσως ἡ αὐτὴ ἀλφειτοπῶλις, στοὰ, καὶ ἦν συνεχῆς μετὰ τοῦ τείχους τῆς Πετιωνείας, ἣτοι ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ στομίου τῆς θαλασσολίμνης παρὰ τὴν νῦν μεγάλην ἀποβάθραν τοῦ Πειραιῶς, καὶ τὸ λεγόμενον τοῦ Ζελέπῃ τὸ καφρανεῖον. Ταύτην διετείχισαν οἱ τετρακόσιοι, καὶ ἐβιάζον τοὺς ἐμπόρους ν' ἀποβιβάζωσιν εἰς αὐτὴν μόνην τὸν σιτόν των. Περὶ τὴν στοᾶν ταύτην ἔκειτο καὶ εἶχε περιορισθῆ ἐπὶ Πausανίου ἡ ἀγορὰ τοῦ Πειραιῶς. Ἀποτέρω δὲ τῆς θαλάσσης, πρὸς τὸν λόφον τῆς Μουνυχίας, ὑπῆρχεν ἄλλη ἀγορὰ, ἣτις ἀπὸ τοῦ Ἀρχιτέκτονος Ἰπποδαμεία ἐπωνομάσθη.

Κατὰ τὸ λοιμοκαθαρθήριον, οὐ μακρὰν τοῦ Κανθάρου εὐρέθησαν πολλαὶ καὶ ἀξιόλογοι ἐπιγραφαὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων, περιέχουσαι καταλόγους τῶν τριήρων καὶ σκευῶν τῶν νεωρίων, καὶ φαίνεται ὅτι εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἔκειτο ἡ σκευοθήκη ἣν ὁ ῥήτωρ καὶ ἀρχιτέκτων Φίλων ἠκοδόμησε λαμπροτάτην διὰ σκευῆ χιλιῶν πλοίων, ἣν κατέστρεψε δὲ ὁ Σύλλας. Κατὰ τὸ μέρος δὲ τοῦτο ἦτον, φαίνεται, καὶ τὸ κυρίως ἐμπόριον τοῦ Πειραιῶς, ὅπου δηλαδὴ ἀκεβιβάζοντο πρὶν πωληθῶσι τὰ ἐμπορεύματα, περιέχον καὶ τὸ Δεῖγμα, ὅπου συνερχόμενοι συνηλλάσσοντο οἱ ἐγχώριοι καὶ ξένοι ἐμποροί. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος ὀλίγον ἀνωτέρω, βορειανατολικῶς, τῆς Ὑδραϊκῆς ἐκκλησίας, σώζεται στήλη μικρὰ, φέρουσα ἀρχαίκοις γράμμασι τὴν ἐπιγραφὴν: Ὅρος ὁδοῦ καὶ ἐμπορείου. Αὕτη ἀναμφιβόλως ἀνήκει εἰς τοῦ Ἰπποδαμάντος τὸ σχέδιον, εἴτε τῆς τοῦ Περικλέους ἢ τῆς τοῦ Θεμιστοκλέους ἐποχῆς ὑποτεθῆ οὗτος, καὶ σημεῖοι εἰσέτι, ἐν χώρῳ ἰσταμένη, τὴν ἀληθῆ θέσιν τοῦ Ἐμπορείου.

Εἰς τῶν ἐπισημοτέρων ναῶν τοῦ Πειραιῶς ἦν τὸ Ἀφροδίσιον, οἰκοδομηθὲν ὑπὸ τοῦ Κόνωνος μετὰ τὴν

ἐν Κνίδῳ ναυμαχίαν εἰς τὴν προστάτιν τῆς Κνίδου Ἀφροδίτην, ἣ καὶ Εὐπλῆσιαν ἐπωνόμασε· τὴν δ' ἐπωνυμίαν ταύτην παρέλαβον πάλιν οἱ Κνίδιοι ἐκ Πειραιῶς, ὅταν ἠγόρασαν ἐκεῖθεν τὸ περίφημον τοῦ Πραξιτέλους ἄγαλμα. Τὰ εἰρεπικὰ αὐτοῦ, μαρτυρούμενα ἐξ ἐπιγραφῆς καὶ ἐξ ἀγαλματίου Ἀφροδίτης ἐν αὐτοῖς εὐρεθέντος, σώζονται ἐπὶ τῆς ὄφρους τοῦ Πειραιικοῦ λόφου, ὀλίγον δυτικῶς τῆς νέας δειδροφύτου πλατείας. Ὑπῆρχε δ' ἐν Πειραιεῖ καὶ ναὸς τοῦ Διὸς Σωτήρος καὶ τῆς Ἀθηναῖς Σωτείρας, ἐν ᾧ ἔθυσον τὰ Σωτήρια οἱ ἐκ κινδύνων θαλάσσης σωθέντες, ἀλλὰ περὶ τῆς θέσεώς του ἠξεύρομεν μόνον ὅτι ἦτον ἐπὶ τῆς παραλίας. Ἰσως διεδέχθη αὐτὸν τὸ Μοναστήριον τοῦ ἀγ. Σπυρίδωνος. Ὁ δὲ ναὸς τῆς Βενιδίαις Ἀρτέμιδος, φαίνεται ὅτι ἔκειτο ὑπὸ τοῦ δυτικοῦ πρόποδας τῆς Μουνυχίας.

Ἐν ἄλλο δὲ μνημεῖον πρὸ πάντων ἐδόξαζε καὶ ἐκόσμηε τὸν Πειραιᾶ, ὁ τάφος τοῦ ἥρωος ὅστις ἐστήριξεν ἐπὶ τῶν περιρρέοντων κυμάτων τὸ ἀτάλευτον αὐτοῦ τρόπαιον, ὁ τάφος τοῦ Θεμιστοκλέους. Εἰς τὴν ἐσχάτην ἄκρην τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ λιμένος, ὡς γνωστὸν, προέχει εἰς τὰ κύματα, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατακλύζεται ὑπ' αὐτῶν, διπλῆ λάρναξ, καὶ τινες ὀγκώδεις σπόνδυλοι κίωνων περὶ αὐτὴν. Ταῦτα ἐξελήρθησαν ὡς ὁ τάφος τοῦ Θεμιστοκλέους, καὶ οὐδ' ἐδύνατο τῶ ὄντι καταλληλοτέρα θέσις νὰ ἐπινοηθῆ δι' αὐτόν. Ἐκεῖ φαίνεται κείμενος διὰ ν' ἀκοσῆ δι' αἰῶνων τὸ μευτικὸν κύμα τῆς Σαλαμῖνος ψάλλον τῶν θριάμβων του τοὺς παιάνας, καὶ ἐκεῖ ὁ εἰσπλέων φαντάζεται ὅτι βλέπει τὴν σκιάν του γιγαντιαίαν, διαμετρῶσαν ὑπερηράνως διὰ τοῦ βλέμματος τὸ ὑγρὸν πεδῖον, καὶ ὡς ἐπὶ τῆς ἐσχάτιας ἐκείνης φρουροῦσαν τὴν πατρίδα του, καὶ ἐγγυωμένην αὐτῇ ἐλευθερίαν καὶ δόξαν. Καὶ ὅμως οὗτος φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ὁ τάφος τοῦ Θεμιστοκλέους, διότι κατὰ Πλούταρχον ἐκεῖνος ἐτάφη ἐντεῦθεν τοῦ Ἀλκίμου, εἰς τὸ ὑπεύθυον τῆς θαλάσσης· ὁ δὲ τάφος του ἦτο βωμοειδῆς ἐπὶ μεγάλης κρηπίδος. Ἐτάφη δηλαδὴ περίπου ὅπου μετὰ εἰκοσιτρεῖς αἰῶνας ἀπετέθησαν, οὐχὶ ἐκ προθέσεως, ἀλλὰ κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, τὰ εὐκλεῆ ὅσα τοῦ ἀξίου τοῦ ἐφαμίλλου, τοῦ Ἀνδρέα Μιαούλη.

Εἰς τῶν λουτρῶνων τοῦ Πειραιῶς ὠνομάσθη Σηράγγιον, ἴσως διὰ τὰς ὑπογείους σήριγγας δι' ὧν μετωχετεύετο τὸ ὕδωρ μακρόθεν, ὡς ἀπέδειξαν τὰ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντα ὑδραγωγεία. Ὁ Στράβων ῥητῶς λέγει ὅτι ὁ λόφος τῆς Μουνυχίας ἦτον κοῖλος καὶ ὑπόνομος, καὶ ὅτι αἱ ὑπόνομοι ἦσαν τόσον μεγάλα, ὥστε καὶ οἰκίας ἠδύναντο νὰ περιέχωσι, καὶ ἐν αὐταῖς ἐκρύπτοντο ἐταιρίαι κακούργων. Καὶ τῶ ὄντι τοιαῦται ὑπόνομοι ἀπαντῶνται πολλαχοῦ τοῦ Πειραιῶς μέχρι τοῦδε, μία μάλιστα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Μουνυχίας, πρὸς τὸ δυτικονότιον αὐτῆς, εἶναι σπηλαιώδης, ἀνδρομήκης καὶ ἐπέκεινα τὸ ὕψος, κατέρχεται βαθύς εἰς τὴν γῆν, καὶ ὀνομάζεται Λουτρά σήμερον. Τίς οἶδεν ἂν δὲν εἶναι αὕτη τὸ ἐν Σηραγγίῳ βαλανεῖον;

Ἡ δὲ ἀνατολικὴ τοῦ Πειραιῶς πλευρὰ, ἣ τὴν σήμερον τοῖς Ὑδραίοις παρακεχωρημένη, αὕτη φαίνεται

ὅτι ὀλίγον κατωκεῖτο, καὶ ἐκεῖ ἀναφέρει ὁ Ξενοφῶν, καὶ φαίνονται μέχρι τοῦδε, μεγάλα λατομεῖα.

Ἀποφασίτας δ' ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ καταστήσῃ τὸν Πειραιᾶ τὸ πρῶτιστον ὀρμητήριον τῶν δυνάμεων τῶν Ἀθηνῶν, ἔπρεπε καὶ νὰ τὸν ὀχυρώσῃ καὶ περιέλαβεν αὐτὸν μετὰ τοῦ Κανθαροῦ, καὶ προσέτι τὴν Ζεῆαν καὶ τὴν Μουνυχίαν διὰ τείχους στερεωτάτου, ἐφ' οὗ, κατὰ Θουκιδίδην, δύο ἄμαξαι διήρχοντο κατὰ πλάτος, καὶ ὅπερ καὶ Ἀππιανὸν, ἴτως ὅμως ἢ αὐτὸν ἢ τινα ἀντιγραφεὰ του ὑπερβολὴν γράψαντα, εἶχεν ὕψος τεσσαράκοντα πήχεων, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἤθελε νὰ τῷ δώσῃ διπλάσιον τούτου! Διήρχετο δὲ τὸ τεῖχος ὀπίσω, πρὸς βορρᾶν, τοῦ λόφου τῆς Μουνυχίας, καὶ διευθύνετο μετὰ ταῦτα πρὸς τὸν Κωφὸν λιμένα, καὶ τὴν θαλασσιλίμνην, ὅθεν συνήρουντο μετὰ τοῦ ἐπὶ τῆς Ἡε-

τιωνείας. Τῶν τειχῶν τούτων πολλὰ μέρη σώζονται, καὶ εἶναι τῷ ὄντι μεγάλης καλλονῆς, μάλιστα καθ' ὃ μέρος εἰσερχόμεθα εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου καὶ ἐπὶ τοῦ τοίχου διὰ μεγάλων γραμμάτων διακρίνονται ἀκόμη αἱ συλλαβαὶ ΔΗΜΗ, ἴσως ἢ ἀρχὴ τοῦ ὀνόματος Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, ἐπισκευάσαντος αὐτὰ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα.

Κατ' αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ μέρος συνδέεται ὁ περίβολος τοῦ Πειραιῶς μετὰ τῶν μακρῶν τειχῶν, δι' ὧν ἐμελέτησεν ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ καταβιβάσῃ οὕτως εἰπεῖν τὴν μεσόγειον πόλιν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ νὰ ἐνώσῃ τὰς δύο εἰς φρούριον ἓν. Τὸ ἓν σκέλος αὐτῶν ἤρχιζεν ἐνταῦθα, καὶ ἐχώρει εὐθὺς πρὸς τὴν Πύκα· τὸ δὲ ἄλλο ἤρχιζεν ἀπὸ τοῦ Φάλληρον (τοὺς τρεῖς Πύργους), καὶ διευθύνετο πρὸς τὸ Μουτεῖον Ἀλλ' ἐπὶ

τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὁ Περικλῆς ἐνόησεν ὅτι ἡ μεγάλη αὐτῆ ἔκτασις ἦτον δυσφρούρητος, καὶ τότε ὑποδόμησε καὶ ἄλλο σκέλος, τὸ Διὰ μέσου ἢ νότιον κληθέν, ἀρχόμενον δὲ ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ πέ-
ρατος τοῦ λόφου τῆς Μουνοχίας, καὶ προχωροῦν πα-
ραλλήλως πρὸς τὸ πρῶτον ἢ τὸ βόρειον, τὸ δὲ Φιλ-
ληρικὸν ἐγκατέλιπεν. Καὶ κατετράφησαν μὲν αὐτὰ
κατὰ μέρος ὑπὸ Λυσσάνδρου, ἀνηκοδομήθησαν δὲ ὑπὸ
Κόνωνος, καὶ ὁ Σύλλας τὰ κατέσκαψεν ἐντελῶς, ἡ
δὲ τελευταία ὁδοποιεῖται ὀλίγου διαίτη ἐξηφάνισται καὶ τὰ
ἔσχατα ἴχνη των.

Ἐπὶ Πausανίου ὁ Πειραιεύς εἶχε περιορισθῆ εἰς
μικρὰν κόμην, ὅτε δ' ὁ βασιλεὺς Ὀθων ἀπέβη εἰς
αὐτὸν, συνίστατο αὐτὸς εἰς μίαν μόνην καταρρέουσαν
καλύβην. Ἦδη δὲ περιέχει πολλὰς πάλιν χιλιάδας
κατοίκων, καὶ τὸ μὲν κέντρον αὐτοῦ κατέχουσι μι-
γάδες ἔποικοι, εἰς δὲ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν συνω-
κίσθησαν Χῖοι, καὶ ἐπέκεινα κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν
τοῦ Πειραιικοῦ λόφου Ὑδραῖοι, καὶ ἐτέροθεν περὶ τὸν
Κωφὸν λιμένα πρόκειται νῆα εὐρωσι νέαν πατρίδα οἱ
ἀπόλιδες Θράκες, Β.θυνοὶ, Βούλγαροι. Πολλοὶ δὲ
τὸν κοσμοῦσι καὶ οἰκίαι εὐπρεπεῖς καὶ ἐμπόρια, ἀ-
ναμιξ μετ' ἐρειπίων ἀρχαίων οἰκιῶν, ψηφιδέτων δα-
πέδων, ναῶν, φρεάτων καὶ ὑπονόμων.

Ἀπὸ τοῦ Πειραιῶς ἀνερχόμενος ἀπήντησεν ὁ Παυ-
σανίας ἐρείπια τοῦ βορείου τείχους ὃ εἶχεν ἀνεγείρει
ὁ Κόνων, καὶ παρ' αὐτὸ τὸν τάφον τοῦ Μαινάδρου
καὶ τὸ κενотаφεῖον τοῦ Εὐριπίδου. Ὁ δὲ νέος πε-
ριηγητὴς ἀνέρχεται ἐπὶ ὁδοῦ εὐρείας καὶ ἀνέτου, ἥτις,
ἂν ἐξήλειψε τοὺς τελευταίους λίθους τοὺς μαρτυροῦ-
ντας περὶ τῆς θέσεως τοῦ βορείου σκέλους, διετήρησεν
ὅμως καὶ ἀκριβέστατα αὐτοῦ τὴν διεύθυνσιν. Δεξιῶς
δὲ ἐν τῷ ἐλαιῶνι βλέπει εἰς τινὰ ἀπόστασιν σωρὸν
πανάρχαιον, ὅστις λέγεται τάφος τῆς Ἀμαζόος
Ἰπολίτης. Εἰς τὴν πόλιν δὲ προσελθὼν, ἀπαντᾷ
κατ' ἀρχὰς πρὸς δεξιὰν ἐπιφανέστατον προκύπτοντα
τὸν ὑψηλὸν λόφον τοῦ Μουσειοῦ, αὐτῶ κληθέντος,
διότι ὁ Μουσαῖος ἐψάλλε καὶ ἐτάφη ἐπ' αὐτοῦ, ἡδὴ δὲ
καλούμενον λόφον τοῦ Φιλοπάππου, διότι ἐπὶ κορυφῆς
του φέρει ἐπιτάφιον μνημεῖον κατάγλυφον τοῦ Ἀντι-
γόου Φιλοπάππου, ἐγγόνου τοῦ Βασιλέως τῆς Κου-
μαγηνῆς Ἀντιγόου, ὃν ἐξεθρόνισεν ὁ Οὐεσπασιανός.

Μετὰ τὸ Μουσεῖον δὲ παρίσταται ὁ λόφος τοῦ Ἀ-
στεροσκοπεῖου ἢ τῶν Νυμφῶν λεγόμενος δι' ἐπιγραφὴν
λίαν ἀρχαίαν, λελαξευμένην ἐφ' ἐνὸς τῶν βράχων του,
καὶ μετὰ ταῦτα ὁ Ἄρειος Πάγος, σεβάσμιος ἔδρα δι-
καστῶν οἵτινες ἔχρινον θεοῦς, καὶ καθ' ὧν οὐδεὶς ποτε,
οὔτε ἀθωωθεὶς οὔτε καταδικασθεὶς ἐτόλμησε νὰ εἰπῆ
ὅτι ἠδικήθη· ὁ λόφος ἐφ' οὗ τελευταία ἐδικάσθη ἡ μεγί-
στη καὶ ἐπισημοτάτη πασῶν τῶν δικῶν, ἡ τοῦ χριστι-
ανισμοῦ πρὸς τὸν πολυθεϊσμόν, καὶ ἀφ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι
ἐκθαμβοὶ ἤκουσαν τὴν ἐμπνευσμένην γλῶσσαν τοῦ Ἀ-
ποστόλου ἀγγέλλουσαν τὸν Ἄγνωστον Θεόν. Μετὰ τὸν
Ἄρειον Πάγον τέλος ἔρχεται ἡ νέα πόλις τῶν Ἀθηνῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Φιλολογικὴ καὶ Κριτικὴ Ἱστορία τῶν ἀπὸ τῆς
Α. μέχρι τῆς Β. ἑκατονταετηρίδος ἀκμασάντων
ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων, καὶ τῶν συγγραμ-
μάτων αὐτῶν, ἐπὶ Κωνσταντίνου Κορτογόνου, κα-
θηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ὀ-
θωνος καὶ τῆ Ἐκκλησιαστικῇ Ῥιζαρίῳ σχολῇ. Τόμος
πρῶτος, περιέχων τὰς τρεῖς πρώτας ἑκατονταετηρί-
δας. Ἐν Ἀθήναις, τύποις καὶ ἀναλώματι Σ. Κ. Βλα-
στοῦ. Κατὰ τὴν ὁδὸν Ἑρμοῦ, ἀρ. 212. 1851. Τι-
μᾶται δρ. 8.

• Ἐὰν ἡ ἀγία Γραφή ὁμολογῆται τὸ πολυτίμητον
τῆς θείας σοφίας ταμεῖον, τὸ ἀδαμάντινον σκεῦος, ἐν
ᾧ ὡς κειμήλιον περιέχονται τῆς ἀσωμήτου ἡμῶν πί-
στεως τὰ μυστήρια· ἡ β. β. ἢ πάνσεπτος καὶ ἀψευ-
δεστάτη, ἐν ᾗ, κατ' ἐπίπνοιαν τοῦ παναγίου πνεύματος,
ἐγγράφη αὐτῇ ἡ ἀλήθεια, ὁ ἱερός τοῦ Θεοῦ λόγος, ὁ φω-
τιστικὸς καὶ σοφιστικὸς καὶ σωτικὸς πάντας τοὺς πιστεύοντας·
τῶν θεοφόρων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων τὰ συγγράμματα
μαρτυροῦνται ἡ κλειὸν ὄντα τοῦ ταμεῖου τούτου, ὁ ἀκρι-
βὴς διδάσκαλος καὶ ἐρμηνευτὴς τῆς κατ' ἐξοχὴν ταύτη-
βίβλου, ὁ ἀσφαλὴς γνώμων καὶ βέβαιος τῶν χριστι-
ανῶν ὁδηγός, εἰς εὐρεσιν καὶ κατανόησιν τῶν ἐν αὐτῇ
ὑψηλῶν καὶ ἀναντιρρήτων ἀληθειῶν... Ἀλλ' ἐν' ἀποβῆ
ἢ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν μελέτη κατὰ τὸ θέον καρ-
ποφόρος, ἀνάγκη νὰ γινώσκωμεν τίνες εἰ καλούμενοι
οὗτοι πατέρες καὶ λοιποὶ Ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς,
πότε ἕκαστος αὐτῶν ἤκμασε, ποῖα ἢ θεάρεστος αὐτοῦ
πολιτεία, τίνα τῶν ποιημάτων αὐτῶν τὰ ἀληθῶς γνή-
σια, καὶ τίνα τὰ νόθα καὶ ἀυριβαλλόμενα, τί τὸ ἐν
αὐτοῖς περιεχόμενον καὶ τί ἴδιον ἔχει ἕκαστος αὐτῶν
ἢ διδασκαλία.»

Τοιουτοτρόπως ἐξέφρασεν ὁ συγγραφεὺς, ἐν τῷ
προομίῳ αὐτοῦ, τοὺς λόγους δι' οὓς ἐπεχείρησε τὴν
σύνταξιν καὶ ἑκδοσιν τῆς προκειμένης ἱστορίας· τὸ
καθ' ἡμᾶς δ' ἐνομίσταμεν, ὅτι κάλλιον ἢ αὐταῖς αὐτοῦ
ταῖς λέξεσι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ παραστήσωμε, τὴν τε
πρόθεσιν τῆς βίβλου καὶ τὴν ἀπὸ αὐτῆς προσδοκωμέ-
νην ὠφέλειαν. Ὁ ἀ. γ. τόμος ἐξεδόθη καὶ πρὸ
πέντε ἐτῶν, ὡς συγγραφή αὐτοτελής, πραγματευομέ-
νη τὰ περὶ τῶν πατέρων τῶν τριῶν πρώτων ἑκα-
τονταετηρίδων· ἡδὴ δὲ ὁ φιλόπικρος καθηγητὴς, ἀπο-
φασίσας νὰ παρατείνῃ τὴν τῶν πατέρων ἱστορίαν μέ-
χρι τῆς ὀγδόης ἑκατονταετηρίδος, μετετύπωσε μετῴ-
τινων βελτιώσεων, τὸ προδημοσιευθὲν μέρος, ὡς τό-
μον πρῶτον συγγραφῆς ἐκτενεστέρας.

Διειρεῖται δὲ ὁ τόμος οὗτος εἰς τέσσαρα μέρη, ὧν
πρῶτον ἢ εἰσαγωγή. Ἐν τούτῃ δρίζεται, ὅτι ἡ ἐ-
πιστήμη ἢ καλουμένη φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ ἱστο-
ρία τῶν ἀγίων πατέρων, εἶναι ἡ βοηθητικὴ ἐκείνη τῆς
θεολογίας ἐπιστήμη ἢ διδάσκει τὰς βίβλους τῶν ἱε-
ρῶν τῆς ἐκκλησίας ἀνδρῶν, καὶ ἐξετάζουσα τὰ συγ-
γράμματα αὐτῶν, καὶ ἀναπτύσσουσα τὴν ἐν αὐτοῖς διδα-
σκαλίαν. Ἐπειτα ἐξηγεῖται διατὶ καὶ τίνες λέγονται κα-